

Национальная библиотека
Республики Тыва
им. А.С. Пушкина

НОВАРЬ 7 — ЧӨПШЭЭРЕЖИЛГЕ, ЭПТЕЖИЛГЕ ХҮНҮ

ШЫН

Ниитилел-политиктиг солун Солун 1925 чылдың август 31-де үнүп эгелээн

№ 122 (16282) • 2000 чылдың ноябрь 4, суббота • Ат салган шагы Садар өртээ 3 рубль.
19.30

ЧАГЫДЫЛГА — 2001

ХҮНДУЛУГ НОМЧУКЧУ!
“Шын” солунга 2001 чылдың 6 айларында чингелдеги чагыдылга айының төнгенин билсир силер. Ам чер-черлерде чагыдылга чоруп турар 2001 чылдың 6 айларында чагыдылга өртээ мындыг:

- чагыдылга өртээ 50 рубль,
- почта чедирилгези 78 рубль,
- каттыпкаш — 128 рубль.

Ычангаш 128 рубль-биле 6 айларда чагыдып ап болур силер
1 айда 22 рубль, 3 айларда 64 рубль.

Организацияларга 160 рубль. Ону толдардырга мындыг:

- чагыдылга өртээ 82 рубль,
- чедирилгези 78 рубль.

Чагыдылганы чер-черлериниң почта салбырларында хүлээп ап турар.
Чагыдылга чок артпас дээш чогуур үезинде чагыдып алырынче далайчыңар!
Бисче бижирер, бистин-биле харылзажыңар!

Кысказы-биле

Республиканың авиамоделистери Сергей Владимирович Литвиненко биле Анатолий Александрович Бершанский Саяногорск хоорайга сентябрь 22-ден 26 хүнеринде болуп эрткен авиамодельер-биле “агаар тулчушкуну” деп тускай программа суугаар ужу-душкуну кылган. Россия куботу дээш маргылдага команда зайы-биле байги черин элээн.

“Тываның агаар оруктары” акционер ниитилелдин чингиле директору Сергей Сендажьевич Күжүгет тилекчилерге Сибириниң авиамодель федерациязын мурнундан болгаш бодунун өмүзүннен байыр чедирген.

03 - ТЕ

Эрткен айның төнчүзүнде күрүнгени өртке удуур албан эргелели республиканың девискээринге ниитизиле биле 33 үнүшкүнү кылган. Оларын аразыдан өрт өкүрүшкүнү 19, бок өкүрүшкүнү 4, телефон-биле меге долгаашкын 2 болган.

Эрзин кожуунун Сайлыг-Хонаш деп черге арат Аранчы дээриниң оо база ооң чоогунга турган эл-херекелин өрттөнгөн. Чылдагааны — өт-биле оваарымча чок болур.

Барыын-Хемчиктин Кызыл-Мажалык сумузунун Оюн Куреди кудумчузунун 9 дугаар бажының илеткеп алган 8 тонна сиенни өрттөнгөн. Эзи Куулар дээр 6 муң рубль түндүк акаша когаран.

Кызыл хоорайнын Калинин 8 дугаар бажының бод дугаар квартираның 2-дү болгаш коридор өрттөнгөн. Бажының эзи 24 муң рубль акаша когаран. Өрттүн чылдагааны — таакпылашкындан өскөз.

Каа-Хемнин Дериг-Аскы сумузунга Сарыг-Секская кудумчузунда 42 дугаарлыг бажының гаражы өрттөнгөн.

Игорь ДАМДАК.

БАЙЫР ЧЕДИРИИШКИНИ САРЫЫЛДЫГ БОЛГАШ ХАРЫЫСАЛГАЛЫГ БАЗЫМ

Эргим чаңгыс чер-чурттууларым, хүндүлүг чонум!

Эптежилге болгаш Чөпшээржилге хуну таварыштыр бистин республикавыстың бүгү чонунга байыр чедирдим!

Бо байырлар болза дыка хой кижилерге бистин чурттап эрткенвис, чурттуң кол байырдалы — “ноябрь чединиң хүнү” бооп арттар. Хой кижилерге чаагай сактышкынар чалмы назынын сактышкынын бооп арттар. Ыраккы он чедиги чылдың ноябрь 7-де чүү болганын улуг тоомча-биле эскербиң чоруур бис. Бөгүн ол хүнү чөптүг ниитилелди

тургузар дээш чүткүлдүн сүлдези кылдыр көрүп чоруур кижилер-даа бар. Чамдык кижилер ону ниити күрүне хемчээлинге кызгадашкынын демдээ кылдыр көрүп турар. 83 чыл бурунгаар болган бо болушкуну чаа салгалдарны кижилери база бир язы көрүп турар. Чогуу-на харын олар бо хүнге чөптүг үнелээшкенин алызында барып бээрлер.

Бо хүнү Эптежилге болгаш Чөпшээржилге хуну кылдыр чурттап арттырганы ханы угаан сарыылдыг болгаш харысалгалыг базым деп санап тур мен. Бир эвес Эптежилген болгаш Чөпшээржилгенниң идеялары бистин ниитиле-

ливиске неперелди болгаш ханы угаап-бо-дашкыны моон сонгаар албас болза, моон сонгаарты болушкунарнын кандыг аязылыг болу бээрин чугаалаары безин берге. Ычанмыже бистин эрткен үевиң чангыс, келир үевиң база чангыс. Бистин салым-чолуусу бисе чурттуң салым-чолуу тудуш деп чүвени бо байырлар биске сагындырар турар.

Эптежилге болгаш Чөпшээржилге хуну-биле! Силерге гайбыны, чаагай амыдыралды күзедим.

Тыва Республиканың Президентизи Ш. ООРЖАК.

ЧАҢГЫС ЭПТИГ БОЛУР УЖУРЛУГ БИС

ХҮНДУЛУГ ЧАҢГЫС ЧЕР-ЧУРТТУГ-ЛАРЫВЫС! ХҮНДУЛУГ ЧОНУВУС!

Ноябрь 7-де Россияда эн анык байырдалдарның бирээзи—Чөпшээржилгениң болгаш эптежилгениң хуну демделеп турар бис. Чыл келген тудум-на, бо байырдалдың угказы улам улгадып кел чыдар. Ол улам билдингир бооп, кизи бүрүзүңге эргим байырлар бооп бар чыдар. Чогуу-на харын ооң ужурунда билчир, чөпшээржири болгаш эптежири кажангызындан-даа артык чугула бооп турар. Бистин ниитилеливиске ындыг-ла

үр эвес үеде чангыс аай идеология колдап турган болза, бөгүн ол политиктиг хой хевирни, аязы-бүрү эрге-ажыктарны, үзел-болалдарны илередиң турар апарган. Ындыг байдалда, кажан кизи бүрүзү бодунун шынын, бодунуң туружун, бодунуң үзел-болалын болгаш эрге-ажыктарын камгалат, ниитилелдин айтырылгарын шиттирлээри берге, а чамдыкта шуут болдунмас болгай.

Бисе база катан каттыжар болгаш каттыжар-даа ужуруг бис, чангыс бөдүүн сорулганы кизи бүрүзүңү амыдыралы төлептиг, а чуртту

чекетелиң турар кылдыр хөгжүдер сорулганы чедип алырыңа чангыс эптиг болур ужуруг бис. Ону чедип алырга эптежилге, чөпшээржилге болгаш таарыштырылга тус - тус кизи бүрүзүңү сагыш - сеткилинге, ниити күрүңге делгээр ужурул!

Байырлар - биле! Аас-кежини, чөпшээржилгени болгаш чаагай амыдыралды күзедим.

Тыва Республиканың Дээди Хуралының (парламентизиниң) Даргазы Ш. КАРА-ООЛ.

БҮРҮНҮ-БИЛЕ САЙГАРЫП ЧУГААЛАШКАШ...

Тыва Республиканың Дээди Хуралының Даргазы Ш. Кара-оол ээлчеглиг 32-ги сессияны ажыдып тура, Россияның Президентизиниң Сибириниң федералдыг округунда төлээзини Тывада федералдыг инсектору Николай Владимирович Холодовту болгаш Тыва Республиканың республика прокурорунга томуйлаткан Степан Степанович Мосияшты депутаттарга таныштырган. Тываның парламентизиниң өмүзүннен байыр чедирип, республиканың Конституциязын болгаш чекеткери аалчыларга тывыскан.

Сессия ажык бадылаашкын-биле Л. Д. Дамынын

болгаш А. К. Оюуну Дээди судуң судьялары кылдыр бадылаан. Айың чок чер эргелелиниң федералдыг албанын онзагай херектер талазы-биле улуг истекчин чоран Мерген Эренчинни Бии-Хем кожуунун судьязынга, Тыва Республиканың Иштиги херектер яамының ажылдакчысы турган Геннадий Монгушту Бай-Тайга кожуунун судьязынга томуйлаарыга депутаттар чөпшээрди берген.

Оон соонда депутаттар “Тыва Республиканың Төп сонгулда комиссиязын дугайында” Хойлу төле-

вилелин үшкү номчулга-зында хүлээп алгаш, Төп сонгулда комиссиязын даргазы Н. А. Ондарга байыр чедирген.

“Адыр ужуруг орулга чангыс аай үндүрү дугайында” Хойлу төле-вилелиниң сайгарыл азынга маргылдаалыг санал-оналдарын түнпелинде төлевилели хүлээп алган. Ол Хойлу 2001 чылдың январь 1-ден күштүг болуп ажылгалга кирер.

Сессияның бир дугаар хунуңде “Республика Прокурурун томуйлаарыга болгаш ажылдан хостаарының чурумун дугайында” Хойлу төлеви-

ЭЭЛЧЕГЛИГ СЕЗОН

“САЯН” ЧАЛАП ТУР

Тываның күрүне филармониязының ээлчеглиг сезону ажыттыганы.

Оон кол оозо болур “Саян” ансамблиниң артистери ко-дүрүлүшкүн-биле ажылдап эгелээн. Үе-шаг бергелээни-ден чоок-кавы оске черлерде филармониялар дүжүп турар апарган. Бо шагда бистин ат-суратлыг “Саян” ансамбли ажылын уламчылавышаан Оон артистери делегей чегели моорейлерге киришкен, дээди шаңнады чалаап ап турар. “Чиргилчин” болур Англияга эрткен фольклор моорейинге дээди шаңнады алгаш, ам Америкада гастрольдап чоруп турар. Өске бир болук Францияга четкеш келген.

Коллективтин 56 артистери чаа программаның көрүкчүдерге баралгады эпте-гелти. “Чаа аттар” деп про-екттин коллективтин анык-тары төлептиң-биле амыды-

ралга боттандырып эгелээн. Ноябрь 10-да кызылчылар артисттерин чаа програм-мазын сонунгаар көрлер. Оон соонда “Чаа аттар” ажы-лын ажалы-биле Чечена Сувак-питтин концертине ноябрь 17-18-те балетке ынактары чаап турар Россиянын ал-дарлыг артизи Демир-оол Ке-жиктиг ноябрь 24-25-те боду-нун “Турза узун, тутса мөгө” деп концертин чоңга бараал-гадыр.

Ноябрь 6-да “Саян” Тес-Хем кожуунче айттынып, ко-лээнин ажал-ишчилеринге оюн-тоглаанын бараалгалыр. Удавас “Саян” ЮНЕСКО-нун организастап эрттирип турар “Дельфий Оюнары” деп фестивалга кирип, моск-вачыларга боттарынын уран талантынын бараалгалырлар.

Светлана БАЛЧЫР.

Кызыл кожуунуң чагырга даргазынын катап сонгулдарын эрттирер дугайында ДЕВИСКЭЭР СОНГУЛДА КОМИССИЯЗЫНЫҢ ШИИТПИРИ

2000 чылдың октябрь 25 № 37 Каа-Хем суур

Кызыл район судуңун 2000 чылдың июнь 12-де шитти-ринге үнелээш база “Рос-сия Федерациязының хамаа-тыларынын сонгуур эргелери-ниң кол магалдалдарынын болгаш референдумга кирир эргелер дугайында” Федерал-дыг хоойлунуң 59 чүдүңүн 5 пунктузунга болгаш Тыва Республиканың Топ сонгулда комиссиязын 2000 чылдың октябрь 13-те № 02-3/214 доктаалыга дууштур девиск-кээр сонгулда комиссиязын шиттирлээни бола:

1. Девискээр сонгулда комиссиязын “Кызыл ко-жуунуң чагырга даргазы Н. Ч. Ооржакты сонгуур дуга-йында” № 18 болгаш № 36 шиттиртин күш чок болдулар.

2. Кызыл кожуунуң ча-гырга даргазынын катап сон-гулдадарын 2000 чылдың де-кабрь 24-те эрттирер.

3. Кызыл кожуунуң ча-гырга даргазынын катап сон-гулдадарын эрттиреринге эрге-жек чугула акаша-хореннин 2000 чылдың декабрь 4-ке че-дир смста суугаар аңгылап бээрин кожуун чагыргазыга хүлээди.

4. Бо доктаалды массалыг информация чепектеринге парлаар

Кызыл кожуунуң девискээр сонгулда комис-сиязынын даргазы В. МОЛИН.
Кызыл кожуунуң девискээр сонгулда комис-сиязынын секретары С. ШЕВЫРЕВА.

Школа — өөреникчи — ада-ие

БАДЫТКАЛ

Башкылашкын ажылың дугайында чугааны, ооң түндүктерин үндүрүп тура, мергежилин терминнери аларын, анык салгалдык өөрелдизинге, кижизидилгезиге бугу арга-жүжү, билгидуржулазын берип чо-руур түндүк башкыларын ажылың үнелээшкени берби барып шыдаас бис. Шах мындыг бодал-биле мен Кызыл хоорайнын дугаары 3 школаның интернационалды амыл-ижиңе даанып, бо чүүлүнү бижидим.

Хоорайжыларның “даг кырында” деп чугаалажып өөренип берген микропай-юнуң таптыг-ла ортунда, бо үш куыт школа чурттары бодунче сорунзалаан деп чыра тыртып турар. Иис, ол мындыг болур-даа ужуруг, чүге дие бо школа ажылгалга киргенден бээр бо хүнерге чедир таптыг-ла 20 чыл дургузунда хой-хой уруглар-нын доостурган. 20 чыл—чүгө школаның юбилейи эвес, а ооң хой сааныг доозукчу-ларынның болгаш өөреникчи-лериниң база байырлазы.

70 чылдарны төнчүзү-биле ап көргө, хоорайга ыңчан чүгө 2 дугаар школа национал школа кылдыр санаттынып, тыва оолдар, кыстарны эртемнин эге чалазынга өөредип, амыдыралдың деле-дет орунуча үлөп турган. Хоорайнын артык школалар-нынга аңгылаттыганы тыва класстар турбаан. Ол үеле, 1980 чылда, Кызылдың 3 дугаар школаны ажыттынып, орус класстарга несей тыва класстарын аңгылаан, хоорайда бир дугаар холушкак школа болуп. Тываның улус өөредилгенин шугумунга чаа чүүлдү ажыткан. Школан-нын тургустунганын эге чылдарында 1 параллельге 8-9 орус класстар турган болза,

дериткени. Ол бүгү башкылашкыны бекке дегенде чорударыңа кончү таарым-чалыг. Ычангаш-даа 1580 оореникчи өөренип ужуруг кылдыр туттунган школада 2900 оореникчи ооренип турары ажылыг шаптарынын нарын болдуруп турары бил-дингир. Ычангаш ол чорукту чок кыларынын аргаларын дилеп, школа бодунда теле-дамчыдылга төвүн ажыткан Шах мындыг арга-биле өөр-едилге программаның чамды хевирлерин телевизор дамчыштыр чорударын ше-нелеге киригени база чаа чүүл.

Школанын эргиниң арта-базы, эртем-билгиниң хуу-лаазын чажыттарын өөренип алыр дээш келген бичин чаш-ты суулуг кизи кылдыр ову-р хевирлеп, кижизидип өөрени-ринге, келир үеде оон кандыг кизи болурунга эге школа-нын салдары кончү улуг. Өөредилге-кижизидилгени комплекстик чорудар, кижизидилгениң бүгү хевирлерин чогаадыкчы суу-биле чорудуп, школада бүгү байдалды кижизидикчи утка-шынарлыг тургузар талазы-биле дугаары 3 школаның дуржулгазы бай-лак. Школанын 3 “с” клас-зын удурукчузу I категория-ны башкызы Алдын-кыс Алексеевна Бүрбүңүн арга-дуржулгазындан алгаш коор-ге мындыг.

Чаа өөредилге чылы эгел-ээр-ге-ле, класмыс башкызы (огулм ол класста) сентябрь-нын баштайгы он хонуунда ада-ие хуралын чынып, чаа өөредилге чылында канды

немелде кичээлдер немеш-кенин, кандыг өскерилген болганын дыкнадып, ада-иениң талазындан уругже кандыг кичээлинги угуларын бир дугаарында таныш-тырып, өөредилгениң эргежек чугула херек чүүлдерин тайылбырлап бээр башкы. Оон уругунуң мөзү-шыннар, эсте-тиктиг кижизидилгезинге даянып, бүдүн чылдың өөредилге-кижизидилге планынын дөзөвилелин таныштырып, ада-иелерин санал-опалын дыкнап, немел-дерин кылдыр. Бо безин баш-кының “Школа—өөреник-чи—ада-ие” деп харылааны улам быжыгарып доннаштыр-ган херин базым-дыр.

Кажан өөредилге-кижи-зидилге хемчеглеринге ада-иелерни хой улаа хаара туткан тудум школа-биле харыл-заса улам быжыгарып эскер-ген мен. Оон аңгыда, анык башкынын кичээлдеринге олуршканы, өөреникчилерин илемекийнин магалдан мен. Сан кичээлинде бодалга, чижектерин уруглар, оолдар орустап, тывалан тайылбыр-лап тургаш, бодан турарын коорге, онза-ла Класстың өөреникчилери школанын уран чүүл бөлүмнеринде, спортчу секцияларда шунту хаара туттунган. Бо бүгү анык башкынын улуг че-динкини-дыр.

Кандыг-даа кижини эге класка башкызы канчаар башкылап эгелээди-дыр, оон амыдыралче орун канчаар илел каан-дыр — оон бүгү чүве хамааржыры билдинир. Ол бүгү ажылы эртем-ши-

Сөөлгү шакта

● Баренцево далайда сугга дүшкөн “Курск” атомнуг хемениң экипажын судан уштур ажылдар үргүлчүлөп турар. Сөөлгү хүнге чедир 12 далай-жыны мөчүзүн ужулган. Оон иштинде 4 кижини мөчүзүн таңгып, ажаары-биле төрел-деринге дамчыдып берген. Амыг үеде хемениң 8,9 дугаар кезектеринге ажылдары берге боорга, анаа кылган үгтерни катап дуглаан Хеменин 3-кү кезекте ажылдары чорудуп эгелээрге, оон иштинде дерни херекселдерден ургеленин-ден ажылды база соксаткан, 4-кү кезекте ажылдары чору-дуп турар.

● РФ-тин Президентизиниң Чарымы суугаар “Курск” хемени командирин Лячинге Россияны Маадры атты тывыскан, оске далайжылар-нын өрденер-биле шаңдаан.

● Курск областың губернатору Александр Руцкойнуң адын сонгулда билгеленинден балап каапкан дугайында оон Дээди суда кинрген билди-ришкенин чугаалажып көргөш, Курск область судунун шиттирин шын деп санаан. А. Руцкой бодунуң хомудал-нын РФ-тин Дээди судунуң Президиумунга, анаа хоржок болза, делегей судунга кири-рин дыкнаткан.

● Россияны газ үлөтүрү Югославияга газ бээрин ка-тап эгелээр дугайында шитти-рин хүлээп алган. Чылда 4 муң тонна ажыг газы ынаар дамчыдарын көргөн.

● РФ-тин Чазанын Дарга-зы М. Касьянов Кыдат Улус Республикага албан чоору кылып чорупкан. Ийи чурт-туң аразында экономикти харылзааларны быжылга-ларынын, оон иштинде Ир-кутск областан газты Кыдат Улусу Республикаже чоруда-рынын айтырылгарын анаа чугаалажыр.

● Байконур космодромдан салып үндүргөн “Союз ТМ-31” корабды делегейнин космоста станциязы-биле тудуштурган Космонавты-лар анаа 17 неделя иштинде шинчилелдерин чорудар. (АГЕНТИЛЕЛДЕР МЕДЭЭЛИРИНДЕН).

КОНКУРС БУГААР

Тыва Республиканың күрүнгениң ончу комитети “Ковурут тудуг эргелиге”

ККБ-ниң удурукчузуңуң албан-дужаалыга ажыл-даар кижилерге

КОНКУРСТУ чарлап тур

Ооң негелдези: ажыл айы-биле дээди эртемнин, орук ажыл-агыйыңа удурут албан-дужаалга 5 чылдан эвээш эвес ажылы стажтыг

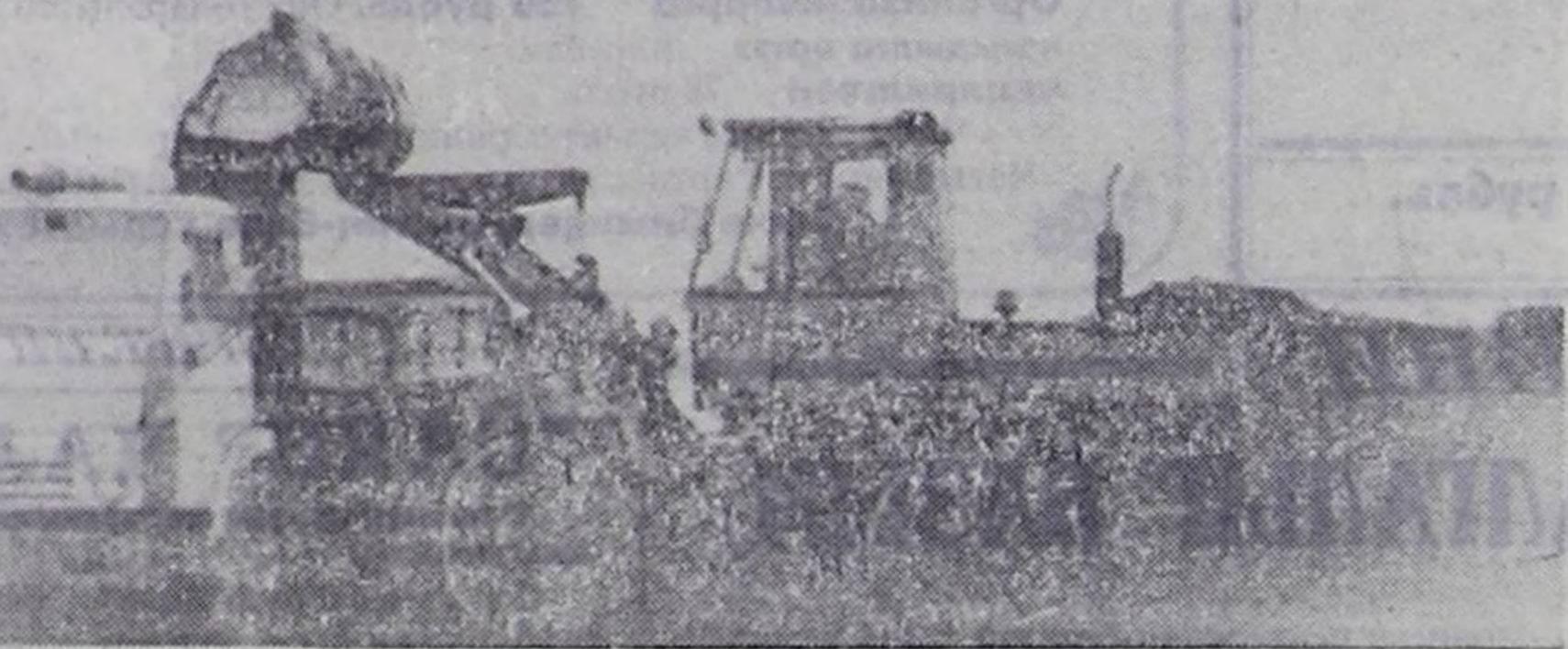
Чагыларны 2000 чылдың ноябрь 30-ге чедир ТР-ниң Күрүнгени ончу комитетинге, 110 кабинетке кириер

Телефоннору 112-03, 111-93

ДЫКНАДЫГ

● РФ-тин Күрүне Думазының хүлээп алганы “2000 чылда дыштаныр хүнерин көжүрер дугайында” Хоойлуга дууштур 2000 чылдың ноябрь 4-те дыштаныр хунуң суботаны 2000 чылдың ноябрь 6-же, понедельник хунуңче, шилчилер (суббота ажык хуну, 5, 6, 7-ниң хүнеринде дыштаныр)

ХӨМҮР-ДАШ: ӨРТЭЭ, ООҢ ЧЕ ДИРИЛГЕЗИ

Республиканың одаар чүүл сайгарар конторазы бо чылдың тургустунганындан бээр 35 чыл юбилейин демлегеп эрттирген, хоочул бугуруулгелерин бирээни. Тываның чурттакчыларында республиканың одаар чүүл сайгарар конторазының ажыын көрбээн кижик ховар. Рыноктуң берге үезин чурттал эрттир-даа турар болзувуса, бо бугуруле болдуңу ажыл-чорудугазын рынок экономиказынга душтур тургузуп шыдаан, республикада эвээни сангыч бугуруулгелерин бирээни. Республиканың одаар чүүл сайгарар конторазының оралакчы директору Ая Семеновна ЮРТАЕВА хөй чылдарда коллективте ажылдап чоруур хоочун ажылдакчы. Бо чылдың аңаар чылдарда үре-түнешил, ак сеткилдиг ажылы дээш Тыва Республиканың агарындагы ажылдакчы деп хушдулуг атты тывысканы таварылга эвэс.

Республиканың кожууннар, албан, бугуруле организацияларының хөмүр-даш-биле хандырылганы канчаар чоруу турарын билип алыры-биле Ая Семеновна дужуп, ону кысказы-биле "Шынын" номчуктарыга чугаалап бээрин диледим.

— Бистин бугурулгевис черле ындыг, час келирге-ле, болуштугун техникавыстың септелгезин кылгаш, дараазында кыштың белеткелчине шымын кириштер. Бо кыштың белеткелчине шөбү айның этгезинде кирген бис. ТР-нің Чазза бо чылдың июнь 26-да "Тыва Республиканың девискээринде черле берге кожууннарда хөмүр-дашты бап тургустуур дүрген чедиреринин талазы-биле ап чорудар хемчеглер дугайында" № 718 доктаалды хүлээп алган. Июль айдан этгезинде ол кожууннарже хөмүр-дашты сөөртүп этгезин. Эрзин кожуунуң Нарын, Мөңгүн-Тайга, Мугур-Аксы, Кызыл-Хая, Өвүр кожуунуң Чаа-Суур, Саглы, Торгалыг, Ак-Чыраа суурлары, Тес-Хемнин О-Шынаа, Бай-Тайганың Кара-Хөл шилде көрдүңгөн хөмүр-даш-биле чогуур үезинде хандырткан. Бо айтырганы Чазактын хуралына чугаалашкан, чогуур үезинде ашма-ландырганындан дүрген шийтирилтеттинген. Ол сумулар бүдүн чылдың одаар чүүл курлавырлары-биле хандырттыган.

Рубль чедле бээр. Ноябрь 6-дан этгезинде база катап өртек эвэр. Кожууннар айы-биле хөмүр-даштын өртектерин аңгы-аңгы болуп турар. Оон чылдаганы хөмүр-даштын ап турар черинин аразы-биле чедирип турар чериниң хемчээлиден хамааржыр. Мөңгүн-Тайганың Кызыл-Хаяда 1 тонна хөмүр-даштын өртөө 1051 рубль, чүгле хөмүр-дашты транспорт-биле чедиреринин өртөө 876 рубль боор-дур.

Бай-Тайганың Кара-Хөлге 1 тонна хөмүр-даштын өртөө 547 рубль, транспорттуң чедирген өртөө 455 рубль. Ынчап кээрге, бензин өртөө өзгерге-ле, хөмүр-даштын өртөө кожууннарда дөмей-ле өзе бээр. Бистин бо-чылза-даа хөмүр-даш-биле хандырылганы черле үзүктелдирбес бис.

Хоораның одаар чүүл конторазының мурунда шийтирилээр айтырылганы ам-даа хөй. Ол бугуруле чүгле хоораның эвэс, Чедик-Хөл кожуунуң, Элегес, Кара-Хаак, Черби, Ээрбек, Кур-Чер, Сукпак суурларын хөмүр-даш-биле хандырып турар. Одаар чүүл конторазында хөмүр-даштын кулавыры четчири-биле бар.

Эрткен чылдарда эң бергелеп турган айты-рыларның бирээзи — организацияларның бот-боттарының аразында удур-дедир төлежилгеде өрөлөр болуп турган. Бо хүнде бистин "Каа-Хем" хөмүр-даш уургайында өрөлөр чок. Моон мурунда биске өрелиг организациялар хөй турган.

Ам бисте өрелиг 4 кожуун бар. Ат кырынга көргүзөргө мындагы: Барыш-Хемчик — 1,590 муң рубль, Өвүр — 646 муң рубль, Бин-Хем — 646 муң рубль, Улуг-Хем 460 муң рубль болуп турар. Олар өрзин чоокку үеде төлөптер боор деп билеп турар бис.

Бир кезек чылдарда чурттакчы чоңуң организациаларының хөмүр-даш санын эвээжеп турду. Ам катап көвүлөп этгезинде чурттакчылар турары? Чурттакчы чоңуң амьдыралы чүгөрөтпө, акша-тогерик айтырымы берге-даа болза, шийтирилтеш турар апарганы ол-дур. Бо талазы-биле чүгле чангыс чижекти кириңи көрөй. 1998 чылда 67,8 муң тонна хөмүр-дашты үндүр саткан болза, 1999 чылда 103,6 муң тоннаны үндүр саттывс.

Колдуунда катап көвүдөн. Хөмүр-даш-биле республиканың чурттакчы чоңуң, албан организациялары болгаш бугурулгелерин үзүктөл чок хандыраар дээш болдунар-ла хемчеглерин алыр бис. Кыш кымын-даа көргөвөс, орта баш удур белеткелни кижи бүрүзүндөс хамааржыр.

Республиканың одаар чүүл сайгарар конторазының кожууннарда болгаш чурттакчылар суурларда 20 салбырлары ажылдап турар, ында ортумаа-биле 169 ажылчын хаара туттунган. Эң-не кол чүве — рынок экономиказының берге үезинде бугуруле орулгалыг ажылдап, бодунуң ажылчыннарының-даа, чоңуң сеткилин хомудатпаан. Борта чангыс мындагы чижекти кириңи көрөй: республиканың хөмүр-даш хемчеглеринин бугурулгедө өрөзи бо чылдың апрель 1-де 19 млн. рубль чедип турган болза, ам 2 млн. рубль хире артакан. Республиканың одаар чүүл сайгарар конторазының чингине директору Сергей Никонов, оралакчы Ая Юртаева дуржулгалыг удур-тукчулар, ажыл-агыйың удур-турунун чаа арга-хевирлерин дилеп тыл, чоң-биле ажылдап билеринин херечинин үстүңде чангыс чижек бадыткап турар.

Ам бисте өрелиг 4 кожуун бар. Ат кырынга көргүзөргө мындагы: Барыш-Хемчик — 1,590 муң рубль, Өвүр — 646 муң рубль, Бин-Хем — 646 муң рубль, Улуг-Хем 460 муң рубль болуп турар. Олар өрелиг чокку үеде төлөптер боор деп билеп турар бис.

Тываның чурттакчы чоңуң, организациалары, омыелгелер, саякчылары одаар чүүл-биле хандырылганы бугуруле — республиканың одаар чүүл конторазы, Ая Семеновна Юртаева, чыгыш омыелгелер, хөмүр-даш хандырылганы, оларның аңаар хамыкы-даа, чыгыш-даа дүрүбөс.

Дүвүстүң автобазавыс бар-даа болза, республиканың шупту кожууннарыңче хөмүр-даш сөөртүп шыда-вас-тыр бис. Оон АТБ-ден транспорт хөлөжилгезге, өртөө база улуг боор, ам канчаар ынчаар ажыллап турар бис.

Сөөлүг чылдарда хөмүр-даштын шынарныче улуг кичээңгени салып тур бис. Ийи чыл бурун-гаар ындыг хоомудалдар барын кожууннарда Чадаананың хөмүр-даш уургайына тургустунуп турган. Берге үеде улук өрөк-биле санын алганы хөмүр-даш кыпса болза, кыма-даа хомуданчыг болбайн канчаар. Ол айтырылганы талазы-биле "Каа-Хем" дүвүстүң автобазавыс бар-даа болза, республиканың шупту кожууннарыңче хөмүр-даш сөөртүп шыда-вас-тыр бис. Оон АТБ-ден транспорт хөлөжилгезге, өртөө база улуг боор, ам канчаар ынчаар ажыллап турар бис.

Тываның чурттакчы чоңуң, школарың, эмнелгелерин, саякчылары одаар чүүл-биле хандырып турар бугуруле — республиканың одаар чүүл конторазы. Ажылы-биле чугаалаарга, чылгы оларның холундан хамааржыр. Оларның ажылы кыжын-даа, чыын-даа үзүлбөс.

Кыш кымын-даа көргөвөс деп, Ая Семеновнаның чугаалап ораы чоңуң, орта баш удур белеткелни удуртукчу бүрүзүңде хамааржыр. Берге үеде хөмүр-даш дилеп келген удуртукчуларын, сеткилин ол хомудалды көрбөзүн, канды-даа арганы ажыллап тургаш, чоңуң-биле шийтирилеп бээр ажылыга ак сеткилин-биле бердигенин херечилеп турар.

Сергей ХЕРТЕК.

ИЙИ ЧЕМПИОННУГ...

Кинбоксинг Тывада чаа саймырап олурар спорттуң хевирин-даа болза, бистин спортчуларымыс улуг-биче маргылдааларга боттарының чараш, аваңгыр, дидим оюнулары-биле хамыкты кайгыдып турары өөрчүлгө.

Чоокта чаа Өвүр кожуунда урулгарының спорт школазының тренер башкызы Сергей Даш-оолович Кууларның адынга, октябрының 26-29 хүнеринде Красноярск хоорайга Сибирь хоорайларының аразында кинбоксингге улуг маргылда болурун дыңдадып, аңаа кээп киржирин чаалап чалагы келген. Чүге дүзе, Сергей Даш-оолович Өвүр черге кинбоксингнин саймырадып этгезин баштайгыларын бирээни. Ол боду спорттуң бо хевиринде республика, россияны маргылдааларга эки түңнелдерин коргузуп, каш удаа чемпионнаан шымырак спортчу. Ынчангааш бодунуң арга-дуржулгалыг, билги-мергежилдин анык-оскенге дамчыдып бээр дээш ажылдап чоруур анык башкы. Бо удаада С.Куулар 4 оореникчизин алгаш, Тываның адын камгалап, ол улуг маргылдаага киришкеш, чедикшигинин ээп чанып келген.

Чингис Салчак чүгле сан талазы-биле аштыргаш, ийиги черге үңген. 32 килге Буян-Начын Куулар бир дугаар улуг хемчээлин маргылдаага кириңи, багай эвэс коргузүңү көрүскен.

Спортчуларга кезээде моральдыг болгаш боттуг деткимени коргузуп чоруур деткичлерин маңаа алап, өөрүн четтиришигинин бот-роттостерин чедирерин тренер башкы дилгез чүве. Ынчангааш тыва спорт дээш аарын, оон коргузулгелерин оскелерге бараалтадып чоруун дээш улуг-хуузуң кезээде кириңи чоруур сайгарыкчылар В.Ч.Шулуу-Маадырга, Ханы-рыларның бирээзи — организацияларның бот-боттарының аразында удур-дедир төлежилгеде өрөлөр болуп турган. Бо хүнде бистин "Каа-Хем" хөмүр-даш уургайында өрөлөр чок. Моон мурунда биске өрелиг организациялар хөй турган.

Ам бисте өрелиг 4 кожуун бар. Ат кырынга көргүзөргө мындагы: Барыш-Хемчик — 1,590 муң рубль, Өвүр — 646 муң рубль, Бин-Хем — 646 муң рубль, Улуг-Хем 460 муң рубль болуп турар. Олар өрзин чоокку үеде төлөптер боор деп билеп турар бис.

Бир кезек чылдарда чурттакчы чоңуң организациаларының хөмүр-даш санын эвээжеп турду. Ам катап көвүлөп этгезинде чурттакчылар турары? Чурттакчы чоңуң амьдыралы чүгөрөтпө, акша-тогерик айтырымы берге-даа болза, шийтирилтеш турар апарганы ол-дур. Бо талазы-биле чүгле чангыс чижекти кириңи көрөй. 1998 чылда 67,8 муң тонна хөмүр-дашты үндүр саткан болза, 1999 чылда 103,6 муң тоннаны үндүр саттывс.

Колдуунда катап көвүдөн. Хөмүр-даш-биле республиканың чурттакчы чоңуң, албан организациялары болгаш бугурулгелерин үзүктөл чок хандыраар дээш болдунар-ла хемчеглерин алыр бис. Кыш кымын-даа көргөвөс, орта баш удур белеткелни кижи бүрүзүндөс хамааржыр.

Республиканың одаар чүүл сайгарар конторазының кожууннарда болгаш чурттакчылар суурларда 20 салбырлары ажылдап турар, ында ортумаа-биле 169 ажылчын хаара туттунган. Эң-не кол чүве — рынок экономиказының берге үезинде бугуруле орулгалыг ажылдап, бодунуң ажылчыннарының-даа, чоңуң сеткилин хомудатпаан. Борта чангыс мындагы чижекти кириңи көрөй: республиканың хөмүр-даш хемчеглеринин бугурулгедө өрөзи бо чылдың апрель 1-де 19 млн. рубль чедип турган болза, ам 2 млн. рубль хире артакан. Республиканың одаар чүүл сайгарар конторазының чингине директору Сергей Никонов, оралакчы Ая Юртаева дуржулгалыг удур-тукчулар, ажыл-агыйың удур-турунун чаа арга-хевирлерин дилеп тыл, чоң-биле ажылдап билеринин херечинин үстүңде чангыс чижек бадыткап турар.

Тываның чурттакчы чоңуң, школарың, эмнелгелерин, саякчылары одаар чүүл-биле хандырып турар бугуруле — республиканың одаар чүүл конторазы. Ажылы-биле чугаалаарга, чылгы оларның холундан хамааржыр. Оларның ажылы кыжын-даа, чыын-даа үзүлбөс.

Кыш кымын-даа көргөвөс деп, Ая Семеновнаның чугаалап ораы чоңуң, орта баш удур белеткелни удуртукчу бүрүзүңде хамааржыр. Берге үеде хөмүр-даш дилеп келген удуртукчуларын, сеткилин ол хомудалды көрбөзүн, канды-даа арганы ажыллап тургаш, чоңуң-биле шийтирилеп бээр ажылыга ак сеткилин-биле бердигенин херечилеп турар.

Сергей ХЕРТЕК.

ТӨЛЭЭЛЕКЧИЛЕР ХУРАЛДАРЫ КҮҮСЭЛДЕЗИН ХЫНААН

Төлээлекчилерниң Эрзин кожуун хуралының ээлчеглиг сессиязы чоокта чаа болуп эрткен. Эрзин кожуунуң бюджетиниң тос айларда күүселдезин аңаа сайгарып чугаалашкан.

Бо талазы-биле илеткелди кожуунуң чагырга даргазының оралакчызы, сан-хоо килдизинин эргелекчизи К.Т.Чамзырай кылган. Республиканың оске кожууннарынга бодаарга, Эрзин кожуунуң чагыргады ук чериниң төлээлекчилер хуралы-биле эптиг, чоптуг, кожуунуң социал-экономиكتин байдалын баксыратпайн, кожуунуң чоңуңуң амьдырал-чуртгалыгын экижидер дээш чангыс улугу ажылдап турар.

Кожуунда эрге-чагырганың күүсөкчи болгаш төлээлекчи органның аразында маргылдаа-чорулдөөр чок-даа болза, бюджет күүселдези ышкаш кол айтырылганы шыңгыы негелдиг байдалга эрттирери чанчыл апарган. Ынчангааш Эрзин кожуунуң чагыргады коллегия хуралыга сессияже кирип бюджет күүселдезин дугайында айтырым бирден-бирээ чоокта ылавылап сайгарып чугаалашкан.

Тыва Республиканың Дээди Хуралында Бюджет, сан-хоо болгаш үндүрүлгелер талазы-биле комитетинин даргазы Г.Ч.Ширшин бо сессиянын ажылынга киржир дээш албан-биле чедергеш, кожуун бюджетинин эрткен тос айларда күүселдези-биле баш удур танышкан. Кожуун банк чогуңдан акша-көпөк алыны бергелешкенинге таваржып турар. Ажаалта банкызынга агар сан ажыдып алыр дээш Сан-хоо яамызындан чопшээрел ап шыдаваан. Уруглар пособезинге 83 муң рубльди судтажып тургаш алган.

Кожуун эмнелгезинин кол эмчизи С.Б.Хайбы кадых камгалалче үндүрүп турар ашаның эвээжинде эмнелгелер дериг-херекселерин, эмнер садып алыры бергелеп турарын, кожуун эмнелгези бодунуң хире-шаа-биле ажылдап, кожуунда непертөгэй айрылдар-биле баш удур чорудар ажылдап чедир кылдырмайын турарын сессияга саналдаан.

Мөрөн сумуундан Төлээлекчилер хуралының кеңигүүнү С.Ы.Доктаалай эрткен тос айларда бюджет күүселдезин дугайында илеткелди деткизе-даа, чамдык чедир кылдырмайын чүдлерини шү-гүмчүлөөн. Бюджет күүселдезин чугаалайын турда, казначейство, санэпидхайгараал даргаларын чүге сессияже чалаваанын, уруглар пособиениң төлевириң дугайында чамдык чүдлер билдимей турарын илдеткен.

Эрзин кожуун чагыргазының даргазы К.А.Мор сессияга кодуруп турар айтырылгала хамаарышты харымлавышпаан, кожуунда үндүргү чылдазынын эвээш бооп турарын, кожуунда банк чогуңдан бергелешкенириниң айткан. Агар септелгелерни ажааландырынга Чазак дуздалагып турар. Качыкта дорт өрээл башкылар бажыңында чыгып кирип котельная ам-даа доозулбаан, Эрзин школазынын чылдадылга системазы чайын чедир кылдырмайын болгаш оске-даа шүгүмчүлдерин ол чүдүдүг деп хүлээп алган.

Дээди Хуралдың депутаты Г.Ч.Ширшин чагырганың Төлээлекчилер хуралынын кеңигүүнеринин кылдып чорудуп турар алыныг үнелелди бергеш, чамдык чедир кылдырмайын ажылдарга доктаган. Сессияга чугаалажыр айтырылганы эртежиң парлааш, хурал

Сонгукчуларын кодуруп турар айтырылганын бирээзи — черин ажылынын дугайы. Черин даңзылаары, ону ажылаарын чүрүм, черин ажылааны дээш өртөө. Бо талазы-биле чангыс ай чүрүм тургустуунаан. Черин чоптуг ажылаарының дугайында айтырылганы удавас сессияга чугаалажыр бис.

Бин-Хемнин кожуун чагыргазы-биле аразында билишпейн чилеп ажылдап турарын Михаил Исусов саналдык айткан. Бо хүнде чугула айттырып — колээ ажыл-агый кооперативтерин (совхозтар) катап тургузуры, суурларда артакан ончуну камгалары болур. Чүге дээрге кооператив дүжөргө-ле, суур олур. Аржаан, Хадын, Өөк, Тарга суурларын байдалы кончуг берге. Колээ ажыл-агый кооперативтеринин ук чер бюджетинге өренинге артакан ончү-хоренгиниң салыр апарган. Ол ончуну ончаллап даңзылар үези келген. Кожуун эрткен тос айларда 2 миллион 600 муң рубль кирип алыр планың 3 миллион

Сессиянын ийги айтырымы — түс черлер үндүрүлгелеринге немелделерин болгаш оскерилгелерин кириерин дугайында илеткелди кожуунда үндүрүп инспекциянын даргазынын хүлээлгезин күөсептир М.Бурен кылган.

Сессияга организациягы айтырылганы чугаалашкан, ажылың дооскан.

Докан-оол ОНДАР.

БОДАЛДАРЫН СОЛУШКАН

Чер-черлерде Төлээлекчилер хуралдарының кеңигүүнеринде колдуунда башкылар, эмчилер, културал ажылдакчылары сонгуткан. Кожуун бүрүзүңдө төлээлекчилер хуралдарынын удуртуу органында база-ла оларны депшичкен. Тургустунга-ла, чаа-ла ийи чыл чедип турар бо чаа органның удуртукчулары моон мурунда ындыг ажылды кылды чорбанын барым-далааш, Тыва Республиканың Дээди Хуралы доктаамал эвэс-даа болза, семинар-өредилгелерин, арга-дуржулга солчуглазын организастап эрттирген турар.

Дээди Хуралдың Күрүнэ тургузуунуң болгаш бот-башкарыга талазы-биле комитетин Төлээлекчилер хуралдарының даргаларынын өоредилге семинарын эрттирген. Комитет даргазы Экер-оол Манчын "Тус чер бот-башкырыггазынын дугайында" Хоойлуңуң азыл-агыйың, хоойлуңуң төлөвиелин таныштырган. Оон соонда семинарны кириңкчилер ол талазы-биле санал-опалын солчуп, сайгарган. Чаа төлөвиеде кордүңгөн муниципалитет тургузуу чүгө кожууннарга эвэс, сумуларга, арбаннарга тургузуп болурун айткан.

Өоренип келгенгер боттарынын ажылында бергелешкенинде дугайында чугаалаанар. Чеди-Хөл кожуунда Мария Оюнуң кожуунда

2000 муң рубльге күүсеткен деп, ол дыңнаткан.

Кызыл кожуунда нарын байдал тургустунганында Сергей Сүге-Маадыр доктаанган, башкылар, эмчилер 1999 чылдың шалың индексация төлевириң дээш кожуун чагыргазы-биле судтажып турарын дыңнаткан. Султашкап, 1 миллион 200 муң рубльди алган. Кожуунуң агар саны берге, эм, аш-чөм аймаа, бюджет организацияларында хөмүр-даш санын алыр акызы чок.

Каа-Хем кожуунуң төлээзи Виктор Сатаев Төлээлекчилер хуралы кожуун чагыргазы-биле эптиг, чоптуг ажылдап турарын айткан. Хурал кеңигүүнеринин чингине мал оларындан этгезин, чер хуваалдазында чедир айтырылганы күүсөкчи органы-биле демнежиң шийтирилел турар. Бюджет акшазынын чаргыдалында база-ла чорулдөө чок.

Тыва Республиканың Дээди Хуралы мындагы өорелде-лениң ай санында эрттирер.

Дина ОЮН.

ЭЖИВИС АЖЫК, КИРИП МООРАНАР

“Бот-бодуңга ажыктыг чээлинчи Сибирь нягилели” дээр коммерция банкызының Тывада девискээр филиалынын чоңуң хандырап бөлүүнү удуртукчу Н. В. Ермакова “Шынын” чамдык номчуктарынын айтырылганын хамчылаан:

—Кыска хуусаалыг шыгжадык дугайың тайыктырлап көрүңер, Наталья Владиславовна?

—Күзелдиним-биле харылылайын. Эң кыска хуусаалыг шыгжадык дугайында айтырган болганда аңаа доктаайын. Ол шыгжадык чоңа дыка ажыктыг, ады безин “Ростовшик” (Хоочу дээш уткалы) Бо шыгжадыгы бир азы ийи ай хуусаалыг, чүгө-руль-биле хүлээп алыр.

—Оон омагай талазы чүү ирги?

—Бирээде, шыгжааткан акшага немей шыгжадып болур, ийиде, акша шыгжааткан, алыр хуузуң доктаадып, алыр орулганы иделгешти магалдыла. Бир ай иштинде шыгжааткан акша дээш 11 хууу, а ийи айда шыгжаатканы дээш 12 хууу банк немей төлээр.

—“Ростовшик” деп элдеп-ле ат-дыр аа?

—Ындыг ийин. Акша шыгжадыр кижик керээ чарып тургаш, оон хуусаалың уздыр документтин долдуур. Чижээ, силер бир ай хуусаада акша шыгжадыр дээш болунарга, ону база бир ай иштинде уздап болур, ийи ай хуусаалыг керээ чарган болза ийи ай хуусаада уздап болур. Шыгжадыкчыга аажок эптиг арга. Керээниң хуу-

маарылгалы чүве ирги бо?

—Чок, хамаатыларыңды яныз-бүрү кезектеринге хамаарылга чок, а чүгө шыгжадыр акша түнүнүң хемчээлинден хамааржыр чүве. Акшаны рубль-биле азы АКШ-тын доллары-биле шыгжадып болур. Эге далавыры 200 муң рубль азы АКШ-тын 10 муң доллары болур. Негелде ындыг. Бо шыгжадыгы 6 ай хуусаалыг алыр, ол хуусаа дээш 22 хууу банк рубль-биле немей төлээр. АКШ-тын доллары дээш 4 хууу немей төлээр.

—Ийич хөй акшагы чок улуска таарышпас-дыр аа?

—Магат. Акшанар ол хире түңгө чептес, ынчалза-даа шору арбын болза, “VIP-шыгжадык” бот-болуңга ажыктыг байдалдага керээ чарып болур.

—Шыгжааткан акшаны оске черлерге шийчидер айтырып кайдыгыл?

—Бистин банкымыс Сибирьде болгаш Браккы Чоон чүкте эн улуг сал-хоо, чээли албан чер. Сибириниң 11 девискээринде филиалдары бар, 150 ажыг немелде офистер база бар. Салбыр бүрүзү комплекстег хандырылганы чорудуп турар. Валютаны орнап, шыгжадылганы хүлээп ап, чээлилерин тынсып, шалыңны, пенсияларын, пособилерин төлеп, коммунал ажыл-агый болган оске-даа төлевириңни кылын, акшаларыны ший-

Бистин тарифтеринис поттангында чик, шийчиллип турар акшаның чүгө ийи хуузуң тырттар. Шийчипкен акшанар ол-ла хүнде алыңкың агар саныңга кирген турар. Ындыг негелде чүгө Сибирь девискээринде эвэс, бүгү Россияда ажылдап турар.

—Шийчипкен акша почтамындан дүрген черде шыккалы?

—Шын билген-дир силер. Бистин шийчипкен акшаны хереклекчиге дүрген черде. Ылангыч үрүлчү акша шийчиллип турар кижилерге эптиг. Ындыг денелдиг ачы-дузавы санажылма комплекзинде бедик технологияны ажыллап турарында.

—Даштык валюта садар болгаш садып алыр дугайында айтырылгала база бар ийин, Наталья Владиславовна.

—Бистин банк валютаны садып ап, садып-лаа турар. Валюта орнаар черин Кызылдың эн хөй улус чыгыр холдээшикинниң черинде — Салыг-дегелге төвүнде ажыткан бис. Бистин ажыктыгымыс ол пунктудан валютаны садып ап, садып, акшалары экпертиза кылдыртып, оларны үүрмөктен ап болур силер. Топ офистерге кассада ындыг ажылдары база чорудуп турар.

Эживис ажык, моорлап кириңер!

Лариса АЛЕКСАНДРОВА.

ЧАЛЫ ШААМНЫ АЛГАП АРТАЙН...

Дайын бычкан эгелөөн, Тайбын ойде торуттундум. Коктүг, шыктыг О-Шынаамга Хорээм хостуг, чоргаар остүм. Чолдуг мен дээш, чажымдан-на Оомоч көрүп, чаңчыкпаан мен. Ажыл-иштин аарын, чингин Амзап көргөш, амдажаан мен. Дувүдүг хат мурнум уткуй Дүргектедир улдап турда, Калдыр дагдан хойлар дозул, Каларчылап эгелөөн мен. Шывык аъттыг кызыл-даван Шыкта хойлар дозул чораан Чашкы үем чайгы хүн дег, Чайгаар ырап чоруй барган. Эргим кыстың кускактааның, Эрнинерниң изиг, Эскергеним чалы үем Эжен-не бо, уткуй келген. Чайның изин чалындырбаан Чалы шаамны чаптын кылгаш, Үүлө-ишке үлүүм кадып Үе-биле чаржып келдим. Чуртталганың удур каккан Шуургангыңче

чүткүрүмде шынап-ла, сен Чалгың болдуң, чакпам чордуң. Монгүн хыраа бажым орта, Богүн келгеш, чаапса-даа, Шапкын хемнер, арттар ашкан Чалы шаамны алгап артайн.

ХУРАГАННАР, АНАЙЛАРЫМ

Кускаптааштын чассыларым Хураганнар, анайларым. Куду, орд дешкилешкен. Кажаа чоогу, хавак баары Халышпышаан үскүлөжир, Каш янзы чүзүн өңнүг

Кадарганым чаш-ла малым. Өгбелерден салгал дамчаан Өөрүшкүвүс болуп чоруур Ошкү, хоюм төдлериниң Өдөн черле курулгатаал.

СУУРУМ

Даглары-даа, шыктары-даа Таан чараш ногаан хөвсө, Тос-ла чүзүн чечектерниң Тоолда дег чараш суурум. Чайгы, күскү, кышкы бойдус Чайгаар буткен чурумалдыг, Чангыс катап көрүптерге, Салдыкпайн баар Ак-Туруум.

Ажыл шагы төнүп каарга, Аныяктар хөглөй-ле бээр. Ойнаар-бажың дола бээрге, Оюн-тоглаа куттулуп кээр. Ырак черге чоруп чорааш, Ырда кирген суурумну Эргеленип сактып кээр мен, Эргип барып чедиксөөм кээр.

Салгаңмаа ХОМУШКУ, ТКУ-нун студентизи.

АРЫН-НУУРУ ШИИДЕР ЫЙНААН

Таптаашкынның үезинде Дажаарап-ла турган ийик сен, Ажык-чарны "чыдам" кылгаш, Ам-на сенин "иштен" корейин: Арагадан эмнетке-ле, Арны-бажың сипий бердик. "Чыттыг суксуң" соннеп тургаш, Шылыадыр депшөөн ийик сен. Хөвсө чаткан черге саалаар, Хөртежин-даа дам-на баржык. Телефоннап дужаагылаар, "Төсөр дарга" шолан болгай. Багай эжин кире бээр мен. Бажым ажыр хыйыртааштын,

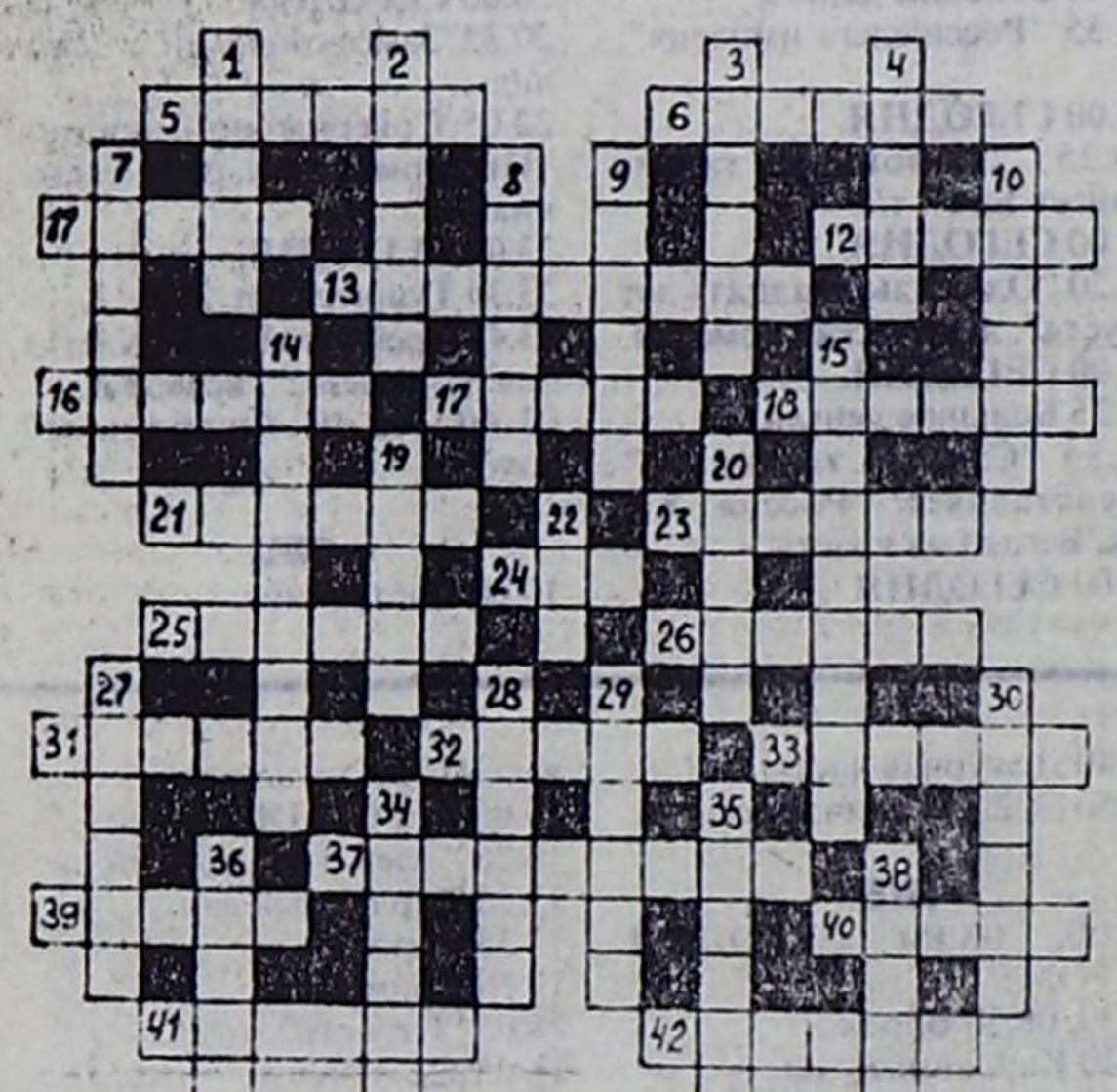
"Майтак идик аштап ал" дээр, Базар черин тыппайн чордум... Актыг черге куруяк хүнөөш, Ажылмдан дүжүрген сен. Ээгинге кыш дүшпөс шыкаш, Эрниниң ажып турган ийик сени! Алды ай-даа четпейн чыткаш, Арагаңче катап кирдин. Ажыл-даа чок, бажың-даа чок, Аалдар шайы манан чор сен... Ойнай, сылдай чуруп кагдым. Ол кым дээрзи билдингир Ады-сымн адавадым, Арын-нууру шийдер мыйнаан! Салчак САРЫГ-ООЛ.

КЧЕТМЧҮҢ ӨҢҮ-КИЖИ ХӨҢҮҢ

Киж амытанның амыдыралы бойдус-биле сырый хол-баалыг деп чүвени назы-харым улгаткан тудум-на эскерип чор мен. Киж-бойдустуң толү, "Чер-не, хүн-ада" дээр-даа чөп-түр ийин. Чогум аныяк чорааш-ла, төрөөн черинге кызыгаар чок ынак, ооң бай-байлаан, балык-байланын, чараш-каазын кайгаар чордум. Бир эвс опейлеп каан черден үнүп, кайнаар-даа чорбаан болзуңа, ол миннишкин шоолуг эскертинмес чадавас. Кижилер аразында кандыг-даа кижилер чоруур. Сагыш-сеткили кызы, ынакшыл, миннишкини коозун, ханы эвс, төрөөн чер байтыгай, төрөөн иезин, төрүп каан ажы-толүң-даа тооп корбестер база бар-ла боор чорду. Амыдырал аайы-биле аныяк шаамда-ла өскөн-төрөөн Хөндөргейим, Чадаанамдан ырай бергеш, кайы хире сагышсырал сырналган сеткилимин шүтүк, проза-биле үндүр бижип-даа чордум ийин. "Чурт сагыңгаш, канчап ылар киж сен, чок, ол ындагы эвс, сен ында ынак кижилег-дир сен" диртип чордум.

Ынакшыл, төрөөн чер дугайында бижип чораан улуг, кылын кыдыраажымын бир өореникчим бүдүү апкаш, үстүкү классчылар аразында номчуп тургаш, чидиргенин ол өореникчим соолүнде барып кудагайым апаргаш, буруузуң миннип чугаалаан болгай. А мен ону дыка-ла дилеп турдум ийин. Чылдың үелери бодунуу-биле чеже-даа кайгамчык, чараш болза, каржи, дошкун, хаттыг, шуургангың, харлыг, чаыстыг, айыыл-халаптыг дээш, кандыг-даа хүнир бар-ла болгай. А кижилерниң амыдырал-чуртталганы оон-биле шуут-ла домей. Ону чымчак сеткилдиг уян кижилер (дирихтер) кончуп миннип, эскерип эртерлер. Назымының чазы, күзү, кыжы деп-даа бижип чугаалаарлар. Бодум хуумда часка, күске дыка-ла ынак мен. Ооң өорени мени кайгыдып, сагыш-сеткилимин оттуруп, сергедиң келсе-даа, сеткилимин хылдарында муңгаранчыг аялганы оттуруп, хөрек-чүрээмин дыкпыжадып кээр ийин. Ылаңгыя узун орук чорааш, мен ол часты, күстү көрүп шы- давам мен. Орук дургаар бугу чуртталгамы, эрткен-барганымны, кажан-даа эеп келбес, хайыралыг кижилеримни сактып-болааш, дүжөр черимге улусарыңче безин көрүп шы- давастай бээр мен. Чонун "Ногаан бүрү", "Сарыг бүрү" дээш, эгил келбестеринин сактышыкынын кылып-даа турары ол чүве ирги бе? Шынап-ла, монгеле удаан дээш, оларны уттупта-ры чиктиг-ле мыйнаан. Күстө кандыг өңү чок дээр Хурө-кызыл, алдын-сарыг, Долбанналган, чайырланган Дооазын санап четпес! Өртөмчөйде монго чүве турар эвс, Өнү кээрге, дириг бойдус өскерли бээр. Хөрек-чүрек муңгашталып турза-турза, Хөрүктөлгөш, саазыңга ажытынар. Күскү бүрү салдырткайнып дүжүл туру. Күжүр бодум хөңнүм муңгак, караам чаштыг Чаштар ойнаар шөлчүгөштө сандайда бо Чажырттыңан сеткилимче олзып ор мен. Хини тудуш ийкестерин, Хилинчекти силерге мен чүктеттим бе? Соңнуг-мурнуг төрөөн болза, Чолдуг, эки чорбас ийик бе? Оо, өршээ оглум кайдал? Октагдайда ону сөггээр киж бар бе? Өтүр көөрлер, лама, ханы кончуг болза, Өштүг эвс, чүге сөггөл бербес ирги? Чөжөзинге барбадым дээр, Чөмин сөңөл, холун актап, Кайзыңга сөгүрбээм дээр Кайыл иңчеш, оглум чок-тур. Алдын-кыс САРЫГЛАР, хөочун башкы. Кызыл хоорай.

КРОССВОРД

ДООРА ДУРГААР: 5. Ты- ва критик. 6. Феодалдыг Тыва үезинде бичи салдыгыгаш, бүүзе. 11. Чылгыч кижинин эдилели. 12. Үнелиг даштарны дензизи. 13. Кижиниң чаагында онгак чер. 16. Артыш төрөлдиг үнүш. 17. Грек алфавиттин үжүү. 18. Кызыгаар эртер черде улуг хыналда эрттирилге чери. 21. Арга-арыг камгалалын боттандырып турар киж. 23. Чоттунарыңга хөрек пос. 24. Шыдыраага байдал. 25. Тывада арт. 26. Дээди лиганың футбол командазы. 31. Тыва маалырың тоолдарда каржы хаан. 32. Мөге кижиниң хөви. 33. Тываның бири Камбы-ламазы. 37. Тыва хөг-жүм хөрексели. 39. М. Лермонтовтун "Ырбакчы" деп шүдүгзеленин маалыры. 40. Азияда курусе. 41. Н. Гогольдун чогаалы. 42. Моолдун национал маалыры. УЗУН ДУРГААР. 1. Боо- нун бир кээр. 2. Барын-Хем- чикте хем. 3. Балыкчының хө- рексели. 4. Айттын чоруу, ма- ны. 7. Дуогулуг улуг ан. 8. Кар- тон хөвирлиг ак, кылагар саа- зын. 9. Соок чөпсөк. 10. Р. Кип- лингнин чогаалынын маа- дыры. 14. Даштыкы чурт, ха- ры чер. 15. Улуг-Хем кожуун- да суур. 19. Хамаарышпас курунелер Демчжилгезинде бүдүрүп үндүрүп турар чүкү машиназынын марказы. 20. Тыва төрөл бөлүк. 22. Чылдың үези. 27. Чогаалчы, Тыванын курусе шааналынын лау- реалды. 28. Мал чөмгөрер сава. 29. Бичежек куш. 30. Арттар кырында ыдыктап каан пос кожаалаан. 34. Калчанын бил- нимес ан. 35. Улуг орус шү- лүкү. 36. Тыва ак чөм. 38. Дос- кут угааның, үжүк-бижик билбес киж. Чо док үнүг боо-биле аңы адап алган, сонон чашып турарынын орунуга, уун боо- биле чаапкан, тузун тузун, таан гаштып деп боо-хүн чүлүң түр. Киж огуу үзе берген эр киж бир алаан черинде ажыл дилеп чедип келген. Кадар кидилың дүжүрөм айтырып салгай! — Соолуга ажылдап турган черинерге кил чыл болдунар? — Он бел чыл болгон мен. — Ол хире сөң чыл ажыл- даан черинерден чүге үнө бергеннер ол? — Келдереп-биле мени хостап үндүрген чүве ийин. Ресторанга халаң эзирик бир эр чөменип алгаш, аксэн блин-биле чөдүп олурган. Ресторан айдлачы кайгы бергеш, айтырган. — Паа, бо канчап барам- нар? — Канчап бар боор, аас чодар саазымынар чүге ылдыг кылын болгаш үстүг чүвөл? — ... Силер-даа моон ам чорупсунар эки боор — деп, официант сүмөлдө. — Ынчаарга, менээ, борта эжикти эккен беринер — деп, аныяк эр негеледе кылган.

Хем доңгалакта...

Василий БАЛЧИЙ-ООЛДУН фотоэтууду.

Ыдыктыг Иисус Христос Бурганның өорединде христиан чүдүлгелерин кажан-даа харам болбас, чөдөнчө кижилерни кээргээр, кандыг-даа байдалдыг тургаш, чөдөнчө ады кижилерге дузалаар кылдыр өореди турар. Ынчангаш мындыг өоредилиг чугааларны номчуучуларга бараалагдыр-дыр бис.

БУРГАНЫ КИИРБЭЭН

Бир катап бир христиан хөрежнече эртенгиң 9 шакта Иисус Христос Бурган телефон-биле долгааш, ол хүн 3 шакта оон бажыңга чөдө бээрин дыңнаткан. Хөрежнече аажок өөрүп хөзөйлө берген. Барып-барып Ыдыктыг Бурган Иисус Христостун келири — анда улуг аас-кежик-ле болгай. Ынчангаш бажыңын аштап, чүп, Бурганын келиринге белеткенип эгелээш. Ийи шак кире болганда, олам-даа аштынын, чүдүгүн турда, эжик соктаан. Ажыл-дынтарга, бичин өскүс оол: "О, күжүр угаам, менээ бичин чөдөн берип көрүңер! Каш хонукта чүң-дүла чөдөн" деп диленип берген. "Буруулуг бөлдүм, думмакы-жым. Чайым чогуң кор биле аажок доңа бердивис. Биске дузалажып көрүңер." "Чок, ам бо үезе силерге дузалажып шыдавам мен. Силернин аажок берген бай- далыңарны көрүп тур мен. Мен база бо хүндүк чымшы- тыг-дыр мен. 3 шакта манча Иисус Бурган кээр, анча белеткенип тур мен. Өске чүве кылыр шуут чайым чок". Үш шакта Бурганын келиринге бажың бедең болган. Ынчалда-даа эжикти кым-лаа соктаваан. Оон орунуга телефондан долгай берген. Ол Иисус Бурган болган. "Иисус, чүге бээр келбейн бардыңар? Силернин кээринерге, бугу чүвени белеткеп кагдым" деп, хөреж- жен айтырган. А Бурган анча мынчаар харыылаан: "Мен сенээ үш катап кээримге, сен мени үш катап кирибедиң". БУРГАНЫ ЧЕМГЕРГЕН Бир катап пасаха хүнүнде (улу-хүн) пастор Дон эи- оору-биле ресторанта чөменип олурганнар. Ынчан ресто-

ранга улгады берген киж кирип келген. Пасаха хүнүнде христиан киж бирүз эң эки хөвин келер турбуже, оон кеткен хөви эмин эрттир самдар болган. Оон акшазы чок деп баш удур билгени-ле ол боор, официант хөрежон ону шиптирилди-биле үндүр ойлалдыкпанар? — деп айтыр- ган. — Ах, оон дугайың бода- ванар. Ол дээрге кылыр чүве- зи чок амытан шыкажыл. — Бир эвс ол киж дээр мен толөңмзе, ону чөмгерер силер бе? — Ынчанмайн калчаар. Дон ресторан даштыңга турган үндүр ойлалдыкпанар самдар кижнече келеш: — Хүндүлүг хамааты, дедир ал четкеш, чөменип алыңар, мен силерни дээр төлөтөп мен — дээш. — Чок, силер мени дээр төлөтөс ужурулуң силер — деп, ол киж харыылаан. — Ажырас, бүзүрөп көрү- нер. Мен Бурганга бараан бо- дуп чоруур христиан киж. Мен Богуң — пасаха хүн бол- гаай, ыңчангаш силерни чөмге- риксеп тур мен. Бараалыңар че — деп, Дон ээрешкен. Ынчангаш ол самдар кижин ресторанче дедир чедип киригеш, столга олурткаш, аш-чөм чагыдып бергеш, бо- дунун столунче, эш-өорүнче эеп келген. Дон эш-өору-биле кезек чугалажып чорой, демги самдар кижнече көрүп берген. Эмдеп чүве ол киж олурган черинде чок болган. Кайгай берген Дон катап официанты- га келгеш: — Чүге ол кижини катап үндүр ойлалдыкпанар ол? — деп айтырган. — Чок, мен ону үндүр ойлал- таан мен, оон кайнаар бар- ганың билбес мен. Дон болгай оон эштер ол самдар кижин ресторан иш- тин бир кылдыр дилээштер. Туалет иштин баз көрөшөр. Машиналар доктаар черлер болгай ресторана чөк калы-

КЫРААН НАЗЫН

Сөзү Сергей ПЮРБЮНУУ Аялгызы Саия ХЕЙМЕР-ООЛДУУ

Musical notation for 'Кы-раан на-зын, хо-му-да-вайн' with lyrics in Kyrgyz.

Кыраан назын, хомудавайи, өршөөп көрөм. Кырымды синаар, сенче көрүп чамым чогул. Чалылардан адырдып ал чадап кагдым, Чангыс-даа ыр сенээ соннеп четтиктедим.

Кыраан назын, сенден чайлаар орук бар бе? Кызыл хүнде бир-ле кезөө уткужар бис. Чалыларга амдызында бараан болуп, Чаастың чөчөң, ынакшылды ырап берейн.

Шалын доңуп, башкы хыраа дүшкөлекте, Сарыг бүрү салдырткайныр халадалкта, Эргим кыстың, эрте чаастың дугайында Эгелеп каан узун ырым төндүрүп каайн.

Кыраан назын, ыңча дыка далаштырба, Кызыл-хүнде аян тузуп чедип кээр мен. Чалай эрткен хомудал чок чурттапшаның, Чалы шааньны, ынакшылды ырап бээр мен.

КАТКЫ БАЖЫ КАТКАН ЭВЕС

Хоорайның төп базарының чоогулдан шагдаа ажылдакчызы элээн шыраак эзирик бир иши артын тулуп алгаш: — Чүге мында эзирик чоруп турарыңар ол? Чанар болза эки-дир — деп, сабылдар- ган.

Ол дүште-даа чок, бир караан далчырты кореш: — Шинге эзирик киж ролон ойнаарыңга белеткенип чоруп турарың ол-дур — деп удур харыылаан.

Авазы кезежге чөм белеткеп, аай-дедир ында-мында бажың ажылдары кылдыр дээр кинону чедир көрбөй барган.

— Чүңүң-биле төндү, оглум — дээрге, оозу: — Прөизводство киностудии "Мосфильм", коңец филь- ма, деп-ле каан чүве-дир — деп тода болгаш ыткыр харыылаан.

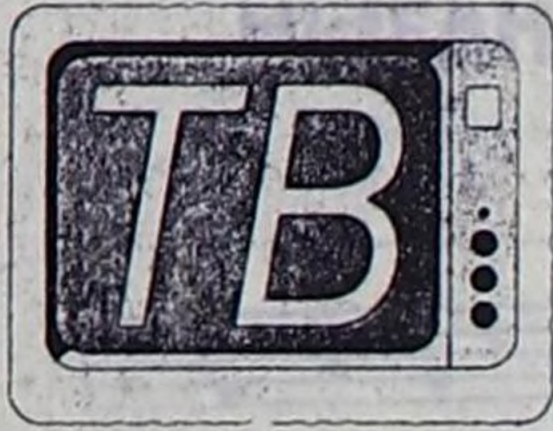
Ийи аңчы аңий чораш, сыын дааштап атканнар. Бирээзиниң боозу узун үнүг, өскезиниң чодок үнүг чүве- дир. Аңы алдарга, узун үнүг боолуг аңчының огу дөгөйиң барып-тыр. Ынчан оозу тур- гаш:

— Чо док үнүг боо-биле аңчы адың алган, сонон чашып турарынын орунуга, уун боо- биле чаапкан, тузун тузун, таан гаштып деп боо-хүн чүлүң түр. Киж огуу үзе берген эр киж бир алаан черинде ажыл дилеп чедип келген. Кадар кидилың дүжүрөм айтырып салгай! — Соолуга ажылдап турган черинерге кил чыл болдунар? — Он бел чыл болгон мен. — Ол хире сөң чыл ажыл- даан черинерден чүге үнө бергеннер ол? — Келдереп-биле мени хостап үндүрген чүве ийин.

Ресторанга халаң эзирик бир эр чөменип алгаш, аксэн блин-биле чөдүп олурган. Ресторан айдлачы кайгы бергеш, айтырган. — Паа, бо канчап барам- нар? — Канчап бар боор, аас чодар саазымынар чүге ылдыг кылын болгаш үстүг чүвөл? — ... Силер-даа моон ам чорупсунар эки боор — деп, официант сүмөлдө. — Ынчаарга, менээ, борта эжикти эккен беринер — деп, аныяк эр негеледе кылган.

ӨӨРЕДИЛИГ ЧУГААЛАР

зындан — шуптузуңдан дил- лөннөр. Демги киж кайда- да чок болган. Кайгай, харп, ресторана катап чедип кел- ге хөреге, чагыдып каан че- минге демги чиде берген сам- дар киж бичин-даа дөгбөөн болган. Ам канчаар, чөменип доозулкаш, тус-тус бажыңна- рынче тарай бергенер. Ол кез- жээ бажыңыңа Дон мөрүлү кылып олурган. Хөнертен ол өорөзде оон бөдүндан ашгада, бир-ле чүве барын эскерип каан. Хая көрүп кээрге, оон мурунда демги ресторанта кырым самдар кижини бо турган, ол-ла боду, идик-хөви хөвээр. Ол самдар киж Доң- нун карактарыңче көр- гөш: "Мен аштан чордум, сен мени чөмгерип кагадың" — дээр, агаарга эстип чиде берген. Ол хүнден эгелээш, Доң- нун амыдыралы эргизинде турганыңдан холчок эжикте берген. Шаң ындаг кайгам- чык арга-биле Бурган ону болаш оон-ог-бузын алган, йөрөөн эгелээн болган. Борис ОНДАР.

НОВАЯ 6, понедельник

08.00 НОВОСТИ
08.10 "Проект "альфа", фантастическая комедия

НОВАЯ 7, вторник

07.45 Слово пастыря Митрополит Кирилл.
08.00 НОВОСТИ
08.40 "Не может быть", эксцентрическая комедия

НОВАЯ 8, среда

06.00 ДОБРОЕ УТРО
09.00 НОВОСТИ
09.20 "Вавилонская башня", т/с

НОВАЯ 9, четверг

06.00 ДОБРОЕ УТРО
09.00 НОВОСТИ
09.20 "Вавилонская башня", т/с

НОВАЯ 10, пятница

06.00 ДОБРОЕ УТРО
09.00 НОВОСТИ
09.20 "Вавилонская башня", т/с

НОВАЯ 11, суббота

08.00 НОВОСТИ
08.20 "100%", т/с
08.50 "Алиф", т/с

10.10 Смак
10.30 Смехоланорама
11.05 "Узник замка Иф", х/ф

перемония вручения премии.
17.45 "Ералаш", к/ж
18.00 НОВОСТИ

РТР

08.30 "Конек-Горбунок", м/ф.
09.40 "Виктория". Принимает участие Ирина Аллегрова, Лев Лещенко, Владимир

РТР

07.00, 08.00, 09.00, 10.00 ВЕСТИ.
07.30 10.20 Доброе утро, Россия!

РТР

07.00, 08.00, 09.00, 10.00 ВЕСТИ
07.30 - 09.40 Доброе утро, Россия!

РТР

07.00, 08.00, 09.00, 10.00 ВЕСТИ.
07.30 - 09.40 Доброе утро, Россия!

РТР

08.30 Диалог о животных
09.00 Фильм-сказка "Королевская охота"

триллер "Прибытие"
08.30 Ура! Канкулы! Приключенческий фильм "Моби Дик"

Винокур, Валерий Медведь, Александр Буинов.
11.20 "Аншлаг" и К?
12.20 Городок

РТР

07.50, 09.50 Городские новости.
08.30 "Бюро вопросов, бюро ответов"

РТР

08.30 "Бюро вопросов, бюро ответов"
08.50, 10.15 Черным по белому

РТР

08.50, 10.15 "Черным по белому"
09.30 "Тысяча и один день"

РТР

11.50 Сто к одному.
12.35 Сам себе режиссер
13.05 "Друзья-II", т/с

Дж. Буши или Альберт Гор.
18.45 "Моя семья". Любовники и любовницы

НТВ

08.00 СЕГОДНЯ
08.30 "Антоша Рыбкин", комедия.

НТВ

"Любить по-русски-3", мелодраматический боевик
01.00 Программа Александра Плахова

НТВ

08.00 "В добрый час!", киноповесть
09.45 "Тигренок" на подсолнухе", м/ф

НТВ

18.40 Колдз амьдырал
19.00 Диалог
19.20 НП районного масштаба.

НТВ

21.30 НОВОСТИ
21.40 Федерацияда

НТВ

18.40 Спортчу чүктүл"
19.00 Саяны. Времена года.
19.05 Уенин имин патриотизм деп чүд?

НТВ

21.50 "С днем милиции!" Концерт Аллы Пугачевой
00.00 ВЕСТИ.

НТВ

08.00 Улица Сезам
08.30 "Женский взгляд" Оксаны Пушкиной

09.20 "Агент национальной безопасности", т/с
10.15 "Ночное происшествие", детектив.

НТВ

10.00 СЕГОДНЯ
10.45 "Футбольный клуб" представляет Лигу чемпионов.

НТВ

01.40-02.35 "Мужчина и женщина", х/ф.

НТВ

07.00, 08.00 СЕГОДНЯ УТРОМ.
07.40, 08.30 Впрок.

НТВ

01.40 Дежурная часть.
01.50 - 02.45 Горячая десятка

НТВ

07.00, 08.00 СЕГОДНЯ УТРОМ.
07.40, 08.30 Впрок.

НТВ

07.00, 08.00 СЕГОДНЯ УТРОМ.
07.40, 08.30 Впрок.

НТВ

07.00, 08.00 СЕГОДНЯ УТРОМ.
07.40, 08.30 Впрок.

НТВ

12.00 СЕГОДНЯ
12.20 Полуночь.
12.50 Путешествия натуралиста

20.00 СЕГОДНЯ
20.25 Премьера НТВ. "Восток Запад", драма.

ТВЦ

11.00 "Коротышка — зеленые штанишки", м/ф.
11.15 Смотрите на канале.

ТВЦ

12.00 "Отчего и почему?", программа для детей.

ТВЦ

16.00 СЕГОДНЯ.
16.30 Большие родители.
17.00 "Московские каникулы", лирическая комедия.

ТВЦ

16.00 СЕГОДНЯ.
16.30 "Элен и ребята", т/с.
17.30 Карданный вал.

ТВЦ

16.00 СЕГОДНЯ.
16.25 "Элен и ребята", т/с.
17.25 Карданный вал.

ТВЦ

16.25 "Улица Сезам".
16.50 "Элен и ребята", т/с.
17.25 Карданный вал.

ТВЦ

10.00 Настроение.
12.50 Газетный дождь.
13.00 "Бог огня".

ТВЦ

22.30 Профессия — репортер.
"Русские скотты".
23.00 СЕГОДНЯ.

14.10 Эстафета добра.
15.00 СОБЫТИЯ.
15.15 "Королевские игры", развлекательная программа.

ТВЦ

11.00 "Коротышка — зеленые штанишки", м/ф.
11.15 Смотрите на канале.

ТВЦ

12.00 "Отчего и почему?", программа для детей.

ТВЦ

16.00 СЕГОДНЯ.
16.30 Большие родители.
17.00 "Московские каникулы", лирическая комедия.

ТВЦ

16.00 СЕГОДНЯ.
16.30 "Элен и ребята", т/с.
17.30 Карданный вал.

ТВЦ

16.00 СЕГОДНЯ.
16.25 "Элен и ребята", т/с.
17.25 Карданный вал.

ТВЦ

16.25 "Улица Сезам".
16.50 "Элен и ребята", т/с.
17.25 Карданный вал.

ТВЦ

10.00 Настроение.
12.50 Газетный дождь.
13.00 "Бог огня".

ТВЦ

22.30 Профессия — репортер.
"Русские скотты".
23.00 СЕГОДНЯ.

20.30 "Жюли Леско", т/с.
22.30 "На мели", криминальная драма.

ТВЦ

11.00 "Коротышка — зеленые штанишки", м/ф.
11.15 Смотрите на канале.

ТВЦ

12.00 "Отчего и почему?", программа для детей.

ТВЦ

16.00 СЕГОДНЯ.
16.30 Большие родители.
17.00 "Московские каникулы", лирическая комедия.

ТВЦ

16.00 СЕГОДНЯ.
16.30 "Элен и ребята", т/с.
17.30 Карданный вал.

ТВЦ

16.00 СЕГОДНЯ.
16.25 "Элен и ребята", т/с.
17.25 Карданный вал.

ТВЦ

16.25 "Улица Сезам".
16.50 "Элен и ребята", т/с.
17.25 Карданный вал.

ТВЦ

10.00 Настроение.
12.50 Газетный дождь.
13.00 "Бог огня".

ТВЦ

22.30 Профессия — репортер.
"Русские скотты".
23.00 СЕГОДНЯ.

ШЫН Кызгал хоорай, Красноармейская, 100. Индекс 667000.

РЕДАКЦИЯ КОЛЛЕГИАЗЫ: Чингисмаа Монгуш, Алдын-кыс Монгуш, Урана Базыр-оол, Сергей Хертек, Таан-оол Хертек

ИНТЕРНЕТ: Нинтлел-политиктиг киздис 3-39-15. Компьютер ортзди 3-36-82.

АГАР САНЫВЫС: № 4070381040000010000 АКБ ОАО Банк "Тувакредит", ИНН - 1701008465; корп сч 3010181060000000729 БИК 049304729

Солун Россия Федерациязынын Парлаалта болгаш массалык информация хелектеринин талазы-биле хойуаждугулазынын корудулазынга контроль болгаш буртукелини Тыва девискээр эргелелине буртукеттинген.

Буртукеттирген дугары — Т-00007. ТР-нин парлаалга болгаш информация куромитинин типографиязынга парлаан (Кызыл, Шетинкин-Кравченко, 1). График езуаар ат салган шагы 23 шак.

Солунда парлааттыган материалдарнын авторларнын бодалдарына редакциянын туружу-биле дуушпейн барып болур Айыттыган саннары болгаш оксе-даа фактылары, дылцадылары доош авторлар боттары харындар.

"Тываавотранс" УКК-нын Биче-Маадыр Хууракович ЭНИКТИН адыга 1987 чылдын сентябрь 26-да тывысканы "Д" категориянын № 676589 херечилели читкенин барымдаадааш, ону күш чок деп санаар.